

Anne Robert Jacques Turgot (1727 – 1781) francuski je ekonomist i državnik. Zapažen još za studija na Sorboni, kada i odlučuje napustiti svećenički poziv za koji je obrazovan. Posvećuje se znanstvenom radu te državnoj službi (intendant okruga Limoges, a za vladavine Luisa XVI. Imenovan je i za ministra financija i trgovine) u kojoj ostaje gotovo do kraja života. Kao državnik, mnoge je svoje teorijske koncepte primjenjivao i u praksi: proglasio je slobodu trgovine žita unutar Francuske, legalizirao uvoz žita iz inozemstva, ukinuo cehovske privilegije i tlaku... Zbog svojih je reformi stekao mnogo neprijatelja i naposljetku bio prisiljen napustiti ministarsko mjesto. Napisao je Razmišljanja o formiranju i raspodjeli bogatstva, Raspravu o davanju novca u zajam, Vrijednosti i novci, Pisma o slobodi žitne trgovine, O posrednom oporezivanju, a objavio je i priloge u Enciklopediji. Osim kao državnik-reformator ostat će zapamćen i kao jedan od prvih predstavnika progresističke teorije povijesti.

Povodom objavljivanja knjige A. R. J. Turgota, pod nazivom Napredak i povijest (u nakladi Udruženja studenata filozofije Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Nakladno-istraživačkog zavoda Politička kultura – Zagreb), u ovom broju Čemu-a donosimo nekoliko kraćih biografskih crtica koje su napisali Du Pont, Condorce, Dupuy i Morellet.

(Iz Oeuvres, I, F. Alcan, Paris, 1913.)

#### BOGOSLOVNI FAKULTET

## ODLUKA NA KRAJU TURGOTOVA PRIORATA

Usmeni spor iz 31. prosinca 1750.

*Die Iovis trigesima prima decembris habita sunt comitia in quibus: prima gratiis amplissimis actis M. Turgot ob gestum maxima cum laude prioratum, censuit Societas precendum esse via scrutinii ad electionem tum prioris domus tam conscriptoris. Lenormant, senior Societatis.\**

Turgot je zatim napustio crkveni položaj. Zanimljivo je usporediti opise raznih životopisaca o toj temi.

Du Pont u prvom izdanju svojih Sjećanja na Turgota kaže sljedeće: „Naročita pravilnost vladanja, skromnost koja je graničila sa sramežljivošću, krajnja marljivost na poslu, najugodnije i najpostojanije vrline opravdavale su očekivanja njegove obitelji i nadu koju je ona gajila da će se opredijeliti za najviše crkvene dužnosti.

„Ali, njegov pronicljiv i razborit karakter koji nikad nije donio odluku bez prethodnog obuhvaćanja i razlučivanja sve širine principa koji mogu prouzročiti, posljedica koje moraju nastati, dužnosti koje treba ispuniti i njegova nježna duša koja mu ne bi dopustila da ikoga zanemari, naveli su ga da ne pristaje uz taj nauk.“

„Nitko nije prema svojim roditeljima bio pristojniji i poslušniji od njega. Međutim, ta njegova emotivna sklonost da im u svemu

\* U četvrtak, 31. prosinca, održana je skupština na kojoj su izražene posebne zahvale g. Turgotu za iznimne odlike kojima je vršio službu priora, te je bio predložen za reizbor priora i nadstojnika. Lenormant, dekan.

udovolji, nije mu ometala razum u shvaćanju da se njihova prava pri izboru zanimanja za njihovu djecu svode na savjet.“

„Turgot je, dakle, ograničio smjernost koju je imao prema planovima za studij teologije.

Održao je jedno sjajno predavanje, moglo bi se čak reći s istinskom predanošću; onom koja se principijalno, pobožno i s ljubavlju veže uz Boga. Cijeli život je sačuvala taj iskonski i potkrijepljeni osjećaj koji je osnova svih religija.

U prvom svesku Sabranih Turgotovih djela, objavljenih 1811., nalazi se sljedeća primjedba koju je Du Pont ponovo iznio u svojim Sjećanjima: „Prijatelji i kolege g. Turgota, opati de Cicé, de Brienne, de Véri i de Boisgelin, uopće nisu podržali njegovu odluku. Da bi ga naveli na pravi put zatražili su sastanak s njim u njegovoj sobi i stariji opat de Cicé je u ime svih uzeo riječ i rekao: 'Jednoglasni smo u mišljenju da želiš povući potez posve suprotan tvom interesu i velikoj pameti koja te odlikuje. Akademac si iz Normandije, dakle siromašan si. Magistratura iziskuje određeno blagostanje bez kojeg ne valja o njoj ni razmišljati i ne možeš očekivati nikakav napredak. Tvoj otac uživa velik ugled, roditelji su ti utjecajni. Ne odustajući od karijere koju su ti namijenili sigurno ćeš dobiti najbolje opatije i brzo postati biskupom. Tvoj bi obitelji isto tako bilo lako pobrinuti se za neku biskupiju u Languedocu, Provansi ili Bretanji. Mogao bi dakle ostvariti svoje snove o upravi ako i ne prestaneš biti crkvenjak, bit ćeš državnik u svoje slobodno vrijeme, mogao bi učiniti svakojako dobro svojim podređenima. Baci pogled u tom smjeru. Shvati da se oslanjaju na tebe da budeš koristan svojoj zemlji, da stekneš velik ugled, možda da si utreš put k ministarstvu. Mjesto da si sam zatvoriš vrata; ako otpiliš granu na kojoj sjediš bit ćeš ograničen na suđenje sporova, uvenut ćeš, istrošit ćeš svoj istinski genij raspravljajući o tuđim sitnim neprilikama.“

G. Turgot odgovara: „Dragi moji prijatelji, iznimno sam dirnut žustrinom koju iskazujete i toliko potresen da ne mogu izraziti osjećaj koji se nameće. Mnogo je istine u vašim primjedbama. Upotrijebite sami savjet koji mi dajete jer ga vi možete slijediti. Premda vas volim ne shvaćam potpuno od čega ste sazdan. Što se mene tiče, nemoguće je da cijeli život posvetim nošenju maske na licu.“

„Skinuo je masku. Oni su zadržali svoju. Svi su bili osobiti i vrlo jasni: kardinal de Boisgelin i opat de Véri pridružili su svojoj prosvijećenosti zanosan šarm. Najmlađi opat, de Cicé,

bivši nadbiskup u Aixu, u pokrajinskoj je skupštini Guyenne i u Ministarstvu pravosuđa pokazao u teškim vremenima nadarenost, hrabrost i snagu jednog državnika. No, još sam više pun poštovanja – i naročito više volim stalno otkriveno lice g. Turgota.“

Condorcet (Turgotov život): „Turgot je jedva dosegao dob u kojoj se počinje razmišljati kad je donio odluku da žrtvuje svoju slobodu i svjesno odbaci prednosti karijere koja mu je bila namijenjena, a da ipak nastavi studij teologije i ne iskazuje roditeljima svoj zazor dok ne dobije stalnu službu. Kad je došao taj dan uputio je ocu motivirajuće pismo i dobio njegovo odobrenje.“

Dupuy (Povijesna pohvala Turgotu) je još prije izrazio sljedeće: „Dakle, tek kad je sve zrelo odmjerio pristao je 1744. pisati i priopćiti ocu razloge koji su presudili da se ne priključi crkvenim redovima i odluči za magistraturu. Iako zapanjen zbog te neočekivane vijesti, otac g. Turgota je isto tako bio ugodno dirnut povjerenjem koje mu je sin ukazao, kao i smjelošću kojom se izrazio. Kako nije mogao ne odobriti njegove razloge, samo ga je nagovarao da ne ode definitivno prije nego što postupno pripremi majku na to, i da se očekujući nastavak studija primakne što je moguće više karijeri za koju se osjećao pozvanim...“

Tužan događaj, smrt njegova oca za koju nije vjerovao da će tako brzo stići, otvorila mu je put prema drugoj karijeri.

Naposljetku, Morellet kaže (Sjećanja): „Nije napuštao Sorbonnu osim 1750. kada mu je umro otac, bio je tada na drugoj godini.“

Kad je iskrasnio taj događaj, Turgot koji još nije imao ni 25 godina osamostalio se.

Vjerojatno je u istom razdoblju uzeo i ime Turgot de Brucourt.

S francuskoga prevela **Daša Berić**